

УДК 635.65

Код UPOV: LATHY_SAT

Методика
проведення експертизи сортів чини посівної (*Lathyrus sativus* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Lathyrus sativus* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння для одного закладу експертизи має становити 2 кг або 1500–2000 насінин.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли. За необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 100 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 0,30 × 0,30 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких впродовж вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 100 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 100 рослин або частин 100 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 100 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці зі 100 рослин допускаються три нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Для групування рекомендовано такі ознаки:

- Рослина: габітус (ознака 2);
- Стебло: опушення (ознака 5);
- Квітка: переважаюче забарвлення (ознака 14);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 26);
- Рослина: тривалість періоду вегетації (ознака 28).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довіклля це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів чини посівної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MS 2	дуже низька	1	
		низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
		дуже висока	9	
2. (*) QN	Рослина: габітус VS 2	прямий	1	
		розлогий	3	
		сланкий	5	
3. (+) QL	Рослина: залистяність VS 3	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
4. QL	Стебло: антоціанове забарвлення VS 3	відсутнє	1	
		наявне	9	
5. (*) QL	Стебло: опушення VS 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
6. (*) (+) QN	Листочок: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
7. (+) QN	Листочок: за шириною MS 2	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
8. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 1	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
9. (+) QN	Прилистки: за довжиною MS 2	короткі	3	
		середні	5	
		довгі	7	
10. QL	Листок: форма закінчення листкової осі VS 2	вусик	1	
		вістря	2	
11. (+) QN	Суцвіття (китиця): кількість квіток MS 2	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
12. (+) QN	Квітконос: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	

1	2	3	4	5
13. QL	Квітконос: форма VS 2	пряма	1	
		вигнута (похила)	2	
14. (*) PQ	Квітка: переважаюче забарвлення VS 2	біле	1	
		рожеве	2	
		червоне	3	
		блакитне	4	
		фіолетове	5	
15. QL	Квітка: аромат VS 2	відсутній	1	
		наявний	9	
16. PQ	Парус: форма VS 2	пряма	1	
		хвиляста	2	
		гофрована	3	
17. QL	Човник: біле забарвлення VS 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
18. QN	Біб: розмір MS 4	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
19. QN	Біб: дзьобик за довжиною MS 4	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
20. QL	Біб: інтенсивність зеленого забарвлення VS 3	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
21. PQ	Біб: форма поперечного перерізу VS 4	округла	1	
		плеската	2	
22. QN	Біб: переважна кількість насінневих зачатків MS 4	два	2	
		три	3	
		чотири	4	
23. QN	Насінина: розмір MS 5	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
24. (+) PQ	Насінина: форма VS 5	плоска	1	
		плоско-клиноподібна	2	
		клиноподібна	3	
25. (+) QN	Насіння: маса MS 5	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	

1	2	3	4	5
26. (*) QN	Рослина: час початку цвітіння MS 1	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
27. QN	Рослина: час досягання насіння MS 5	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
28. (*) (+) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації MS	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів чини посівної

Фази росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Формування бобів
4	Утворення насіннєвих зачатків
5	Стигле насіння

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

До 1. Рослина: за висотою, см.

Дуже низька – до 40, низька – 40–70, середня – 71–100, висока – 101–150, дуже висока – понад 150.

До 3. Рослина: залистяність.

Слабка – головне стебло легко помітне;
помірна – головне стебло менш помітне;
сильна – головне стебло майже непомітне.

До 6. Листочок: за довжиною, мм.

Короткий – 20–50, середній – 51–80, довгий – 81–110.

До 7. Листочок: за шириною, мм.

Вузкий – 5–8, середній – 9–12, широкий – 13–16.

До 9. Прилистки: за довжиною, мм.

Короткі – 6–14, середні – 15–23, довгі – 24–32.

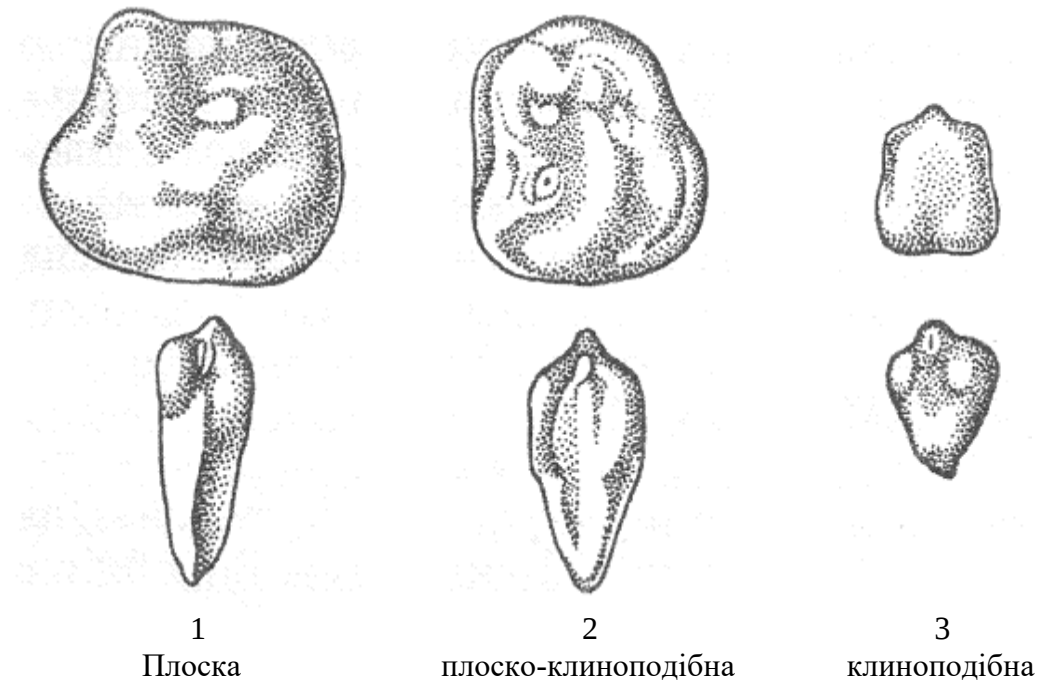
До 11. Суцвіття (китиця): кількість квіток, шт.

Мала – 2–6, середня – 7–11, велика – 12–16.

До 12. Квітконос: за довжиною, см.

Короткий – 15–40, середній – 41–65, довгий – 66–91.

До 24. Насінина: форма.

До 25. Насіння: маса, г.

Масу насіння визначають як середнє з двох проб по 100 насінин.
Мала – до 15, середня – 15–25, велика – понад 25.

До 28. Рослина: тривалість періоду вегетації, діб

Мала – до 90, середня – 90–110, велика – понад 110.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 203.
2. Рослинництво. Лабораторно-практичні заняття // За ред. М. А. Бобро, С. П. Танчика, Д. М. Алімова. – К.: Урожай, 2001. – С. 115–117.
3. Собко В. Г. та ін. Визначник рослин Київської області / В. Г. Собко, Л. П. Мордатенко. – К., 2004. – С. 194.